

Agustí Bartra recuperat

EL GALL CANTA PER TOTS DOS
Agustí Bartra

Editorial: Meteora
(Barcelona, 2012)
Pàgines: 96
Preu: 15 euros

Reportatge

La publicació de 'L'obra de Bartra. Assaig d'aproximació', d'Anna Murià, per Abadia de Montserrat, i la reedició del llibre de poemes 'El gall canta per tots dos', a Meteora, porta el poeta a l'actualitat i, en bona part, gràcies a D. Sam Abrams

En *El principi de la poesia*, Allan Poe posava l'èmfasi en l'essència poètica: "Si goséssim mirar dins les nostres pròpies ànimes descobriríem immediatament que [...] ni existeix ni pot existir cap obra [...] més supremament noble que un veritable poema, un poema *per se*, un poema que és un poema i res més que un poema, un poema escrit únicament per ell mateix."

Certament, la poesia —com qualsevol obra d'art— no tan sols ha de ser del tot autònoma, ha de sostenir-se o valer-se per ella mateixa, sinó que ha de ser compresa —o, més ben dit, *sentida*, perquè s'adreça més als sentiments que no pas al pensament— i interpretada *per i en* ella mateixa. Ha de constituir un tot, una unitat completa, que comporti alhora les seves claus interpretatives.

En un món ideal on la cultura i el coneixement fossin el nucli i l'arrel de l'existència humana, el diàleg permanentment obert entre l'autor i el lector que fonamenta la veritable poesia no només no requerria torsionaments, sinó que els rebutjaria. Però en el nostre, on la cultura no és més que una enlluernadora joia desada al calaix, que solament fem lluir en ocasions especials, la realitat és molt menys arcàdica: sense les croses de la crítica la poesia no podria, no ja envolar-se, sinó caminar.

Menys encara quan, per raons inversemblants que res no tenen a veure amb criteris qualitius, alguns autors de primeríssima categoria han estat arraconats, convertint la seva reivindicació, més que no pas en una necessitat, en deute pendent ineludible. Deute que, pel que es refereix a l'obra d'Agustí Bartra, Anna Murià cregué —més per militància artística que no pas personal— li calia satisfer.

Com bé argüeix D. Sam Abrams en la seva tan esplèndida com acurada introducció, la "lectura oberta" de l'escriptora "volia reificar o institucionalitzar la figura de Bartra com a *clàssic* tal com havia fet Ferraté amb Ribera o Castellet amb Espriu o Gimferrer amb Foix", posant en evidència que el poeta "pertanyia a l'alta modernitat internacional

i que difícilment encaixava en els valors estètics de la literatura catalana del segle XX".

En aquest punt, i de bell antuvi, cal destacar el gran encert del títol, o més aviat, del subtítol de l'obra: *Assaig d'aproximació*. Tant per la seva íntima relació amb el poeta com per la seva elevadíssima qualitat literària, Murià es podria haver permès el luxe de pontificar, de situar-se *au dessus de la mêlée* i convertir *la seva visió*, en *la visió*. Per contra, bo i remarcant que era una *aproximació*, optà per una tan desacostumada com honorable modèstia.

Murià, com a creadora, era conscient que la poesia —com a sublimació artística— ha de ser polièdrica, polisèmica i que, consegüentment, oferir una visió categòrica —i, no diguem ja, amb ínfulas d'infal·libilitat— d'una obra no tan sols no contribueix a augmentar-ne el seu valor, ans el redueix, li nega la seva grandesa, la seva universalitat i la seva eternitat.

Amb el seu capteniment analític, alliberat de la funció classificadora entomològica que acostuma a llstar la missió crítica, més que interpretar, ens ensenya a veure; més

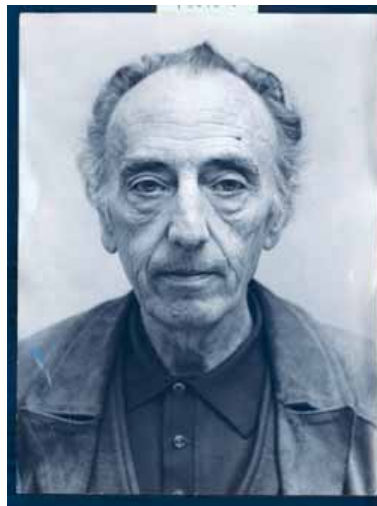
que no pas a trobar, a descobrir. En comptes d'imposar-nos *la seva* lectura, la seva mirada ens obre els ulls: "L'obra de Bartra és una literatura de cara a la vida, dins de la vida i amb la vida a dins"; "La vida és tot, una totalitat tan absoluta que seria ocios definir-la. La vida se sent, es veu, es respira, es toca, es viu i no s'explica."

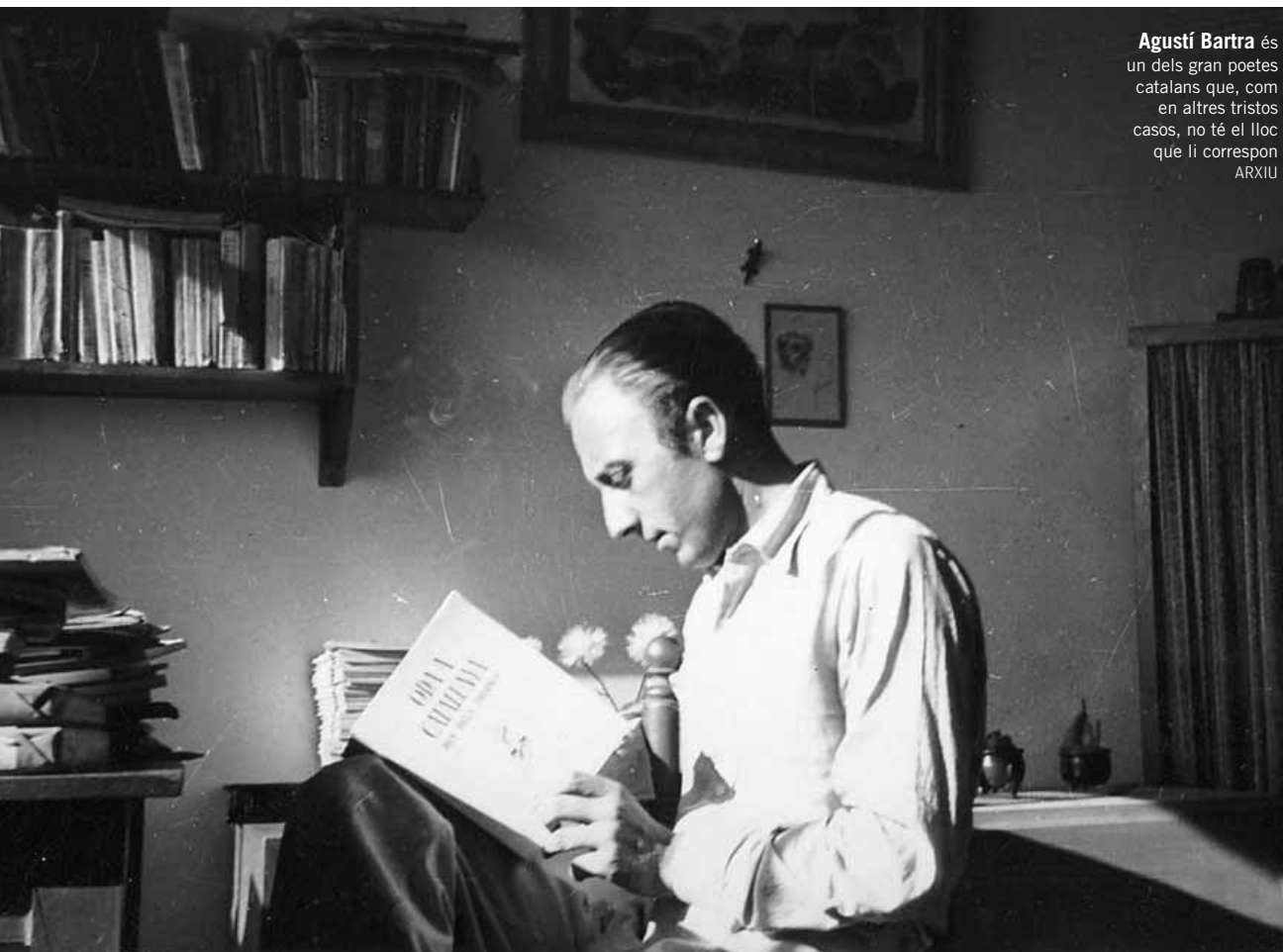
Com Diògenes, navega la poesia del seu company, escandallant-la amb la seva llum per a que hi trobem el reflex de l'home Bartra: "Tota la seva obra, tota, prosa i vers, és el *Poema de l'Home*; aquest home no pas individual, i per tant contingent, sinó universal, etern, que inclou «la humanitat sencera». En paraules de l'escriptor: «No hi ha sinó un home, que és tots els homes»; «En mi canten la vida / i l'esperit de l'home»."

Malgrat els absurds prejudicis amb què fou rebuda, la categoria de la interpretació crítica d'Anna Murià no tan sols és excepcional —tal com dictamina Abrams— sinó que, sense cap pretensió d'univocitat, sap *veure i mirar* molt més enllà i molt més endins que la majoria dels crítics. La seva és una lectura insòlitàment pregona i intensa, un guiatge d'una colossal acuitat, que il·lumina poderosament l'obra bartriana amb una claror esbalaïdora. I, mercès a la seva claror, la podem veure —i entendre— molt millor. I, el que és més important, la podem treure de l'inhòspit pou de foscor i d'oblit immerescut on jau sepultada, miserablement i injusta, des de fa tant de temps.

Memòria remota de la llengua

Tal com explica Konuk Blasing, "cada vegada que un poeta escriu un poema líric, amb els sons del seu text està invocant i convocant la memòria més remota i originària de la llengua que guarda la humanitat". Idea posada de manifest ja per Charles Baudelaire el 1861 en un article sobre Théodore de Banville: "Qualsevol mode líric de la nostra ànima ens obliga a considerar les coses no pas en el seu aspecte particular, excepcional, sinó en els seus trets principals, generals, universals. És aquesta consideració la que

Agustí Bartra és un dels grans poetes catalans que, com en altres tristos casos, no té el lloc que li correspon
ARXIU

L'apunt

Agustí Bartra va néixer el 1908 a Barcelona i va morir el 1982 a Terrassa. Exiliat per culpa de la Guerra Civil, va conèixer l'escriptora Anna Murià a Roissy-en-Brie. Van ser parella la resta de les seves vides. El 1940 van anar a la República Dominicana, després a Cuba i finalment a Mèxic. Bartra va fer llargues estades als EUA i va ser nomenat catedràtic de poesia hispanoamericana a la Universitat de Maryland. El 1970 van tornar a Catalunya i el 1981 va rebre la Creu de Sant Jordi.

Reedició esperada

serveix per a explicar la comoditat i la bellesa que el poeta troba en les mitologies. La mitologia és un diccionari de jeroglífics vius, de jeroglífics coneguts per tothom.”

I represa per Murià al seu assaig, quan, tot partint d'un principi cabdal del poeta (“La veritat és mite i el mite és veritat”), aclareix que aquesta sentència “exposa de forma sintètica per què Bartra ha volgut sempre fer-se seus, per reelaborar-los, els mites antics, i admetre'n i crear-ne de nous. [...] En pos-sessionar-se dels mites antics, els ha modernitzat o bé els ha fet atemporals”.

Reflexió que –en aquesta generació i regeneració circular o etern retorn que és la creació artística– l'agermana a la seva vegada amb Richard Wagner, el qual en una carta del 1860, adreçada al crític francès Frédéric Villot, opinava que: “En el mite les relacions humanes es despullen gairebé per complet de la seva forma convencional i intel·ligible només a la raó abstracta; mostren allò que la vida té de veritablement humà, d'eternament comprensible, i ho mostren d'aquella manera concreta, aliena a qualsevol imitació, que dóna a tots els veritables mites el seu caràcter individual, que es reconeix a pri-

A la recent reedició de Meteora d'El gall canta per tots dos, Abrams fa una encesa reivindicació: “Destaca per la seva extrema originalitat, humanitat, passió, intel·ligència i excel·lència artística; poques literatures al món tenen el privilegi de comptar amb un llibre d'aquesta magnitud sobre la gran aventura final de la vida.”

Per bé que sigui una obra breu, desigual i possiblement inacabada –en morir, Bartra “encara estava treballant en l'últim poema i mirant de tancar l'original segons un esquema que ell mateix havia concebut”–, la seva vàlua poètica, i alhora existencial, és indiscutible. Fins a tal punt que esdevé testament literari i una perfecta síntesi de tota la seva producció poètica. “L'ús reiterat de recursos de la lírica i la cançó tradicional –ens informa el curador– [...] és la manifestació artística de la voluntat de Bartra de voler renèixer davant de l'embat de la malaltia, la decadència i la mort.”

mer cop d'ull.” I que li permet recobrar una nova transcripció bartriana –“El mite, per al poeta, és la veritat mateixa que s'ofereix per a ésser viscuda des de dins, amb una idea de temporalitat i d'eternitat a la vegada. A tot el món hi ha signes i evidències de la voluntat mítica del nou home auroral”– tenyida per una vigorosa i indiscutible adscripció nietzschiana: l'home nou que ha de venir, una volta hagi superat el crepuscle dels ídols, brindarà una nova aurora a la humanitat.

Inspiració i admiració del filòsof alemany que no tan sols deixà una de les petges més indelebles en la poesia i el pensament de Bartra –sobretot en el concepte “circular i cíclic” de l'existència– sinó també en l'estructura de l'assaig de Murià, què, invertint la lògica analítica convencional, parteix del general, l'estudi del conjunt de l'obra, per arribar al particular, l'anàlisi obra per obra.

L'obra de Bartra. Assaig d'aproximació no és només un llibre d'un altíssim nivell acadèmic, sinó que per la seva pregonesa i la seva exhaustivitat està destinat a esdevenir un referent tan fonamental com imprescindible. Per a l'estudi de l'obra bartriana i per al de la creació poètica en general. *

L'OBRA DE BARTRA. ASSAIG D'APROXIMACIÓ Anna Murià

Editorial: Publicacions de l'Abadia de Montserrat (Barcelona, 2012)
Pàgines: 328
Preu: 16 euros

El llegat de Bartra i Fornas

Hi ha artistes que aconsegueixen penetrar en l'imaginari popular sense ser prou reconeguts. O per no ser-ho individualment. Cançons que són infinitament més conegudes que el seu compositor, escultures on tothom se cita però que ningú sap qui ha creat... Aquest seria el cas de Jordi Fornas, dissenyador històric d'Edicions 62, que tots els lectors deuen tenir a casa a través de la seva portada del *Mecanoscrit del segon origen*, del semioblidat Manuel de Pedrolo, o de la col·lecció groga de la Cua de Palla. Si fos un dissenyador d'una editorial de Madrid hauria rebut tots els honors, però ha patit la dissort de treballar entre nosaltres, cosa que el converteix en un maleït il·lustre.

Intentem esmenar aquest error de la memòria del país en l'article i obertura d'avui. Montse Frisach signa una justa aproximació a Fornas, i descobreix, a més a més, el seu vessant d'artista plàstic, en què va destacar com a pintor i escultor. Fornas va experimentar amb diversos estils, com ara el cubisme i el constructivisme, però també va fer una figuració més naïf. En conjunt és l'obra d'un artista del seu temps, que es va acostar al pop mitjançant la il·lustració i les cèlebres portades, que van servir per modernitzar l'edició catalana i acostar-la a nous públics. A part de Pedrolo i les novel·les policiaques de la Cua de Palla, Frisach es pregunta qui no recorda les portades de *Nosaltres els valencians*,

de Joan Fuster; la del primer disc de Raimon, amb una foto del jove cantant feta per Oriol Maspons i tractada en groc i negre; la portada de *Cançó de matinada*, amb un Joan Manuel Serrat descalç amb aparença innocent, o el logotip de la Gran Enciclopèdia Catalana o de la Larousse en català.

En fi, un reportatge que intenta accentuar el paper d'un artista, molt conegut en un àmbit determinat, però que va deixar una obra artística que ha quedat en un discret segon pla. No és un cas únic. També cal recordar el llegat d'Agusti Bartra (foto), a qui mai no estarem prou agraïts per la seva obra literària, la tasca com a traductor i per ser un dels personatges fonamentals que van mantenir la cultura catalana viva en els llargs anys d'exili i durant un retorn, que va ser també prou aspre. Xavier Serrahima ens traça un retrat a partir de la publicació de *L'obra de Bartra. Assaig d'aproximació*, d'Anna Murià, i la reedició del poemari *El gall canta per tots dos*, a Meteora, que Sam Abrams no s'ha cansat mai de reivindicar i de considerar un dels seus mestres quan el va conèixer en la dècada dels setanta del segle passat. En aquests temps de moviments per l'autodeterminació, caldria escoltar més els que van obrir les vies per treure'ns de sobre la discriminació que patim a l'Estat espanyol. I ho fem pel costat estètic. Hi ha alguna altra forma més consistent de resistència? *

F

Com a pintor i escultor, Fornas va experimentar amb diversos estils

FLORITURES LLUÍS LLORT

Jo vaig ser espanyol

Sigitas Geda és un poeta que va néixer el 1943 a Lituània (que es va independitzar de l'URSS el 1990) i va morir el 2008. El 1966 va publicar *Pedos (Empremtes en lituà)*. Va ser soviètic.

Tanja Bakic va néixer a Montenegro el 1981 (estat iugoslau a partir del 1974 i serbi des del 1992). Des del 2006, Montenegro és un estat independent i Bakic, tot i la seva joventut, és una de les poetes més importants del país. El 1966 no havia nascut. Va ser iugoslava i sèrbia.

Rubie Joy Gabriel és una atleta nascuda el 1994 a Koror, la ciutat més poblada de les 340 illes Palau (al mar de les Filipines) que, just quan ella va arribar al món, es van independitzar dels Estats Units. El 1966 el seu pare es va comprar la primera barca. Va ser nord-americana, unes hores. La noia, no la barca.

Jaan Kaplinski va néixer a Tartu el 1941, quan era de l'URSS. Ara és Estònia. És poeta i filòsof, i el 1966 va obtenir el títol de filologia francesa. Ha estat candidat al Nobel de Literatura. Va ser soviètic.

Shurooq Amin és una artista que va néixer el 1967 a Kuwait, quan pertanyia a l'Iraq. Va ser engendrada el 1966. Tot i que viu en un país independitzat des del 1991, les seves obres han estat censurades per "obscenes"; *independent* no és sinònim de *modern*. Va ser iraquiana.

Hamid Barole Abdu és un escriptor que va néixer a Eritrea el 1953, estat que el 1993 es va independitzar d'Etiòpia. Just el 1966, Hamid va celebrar el seu 13è aniversari. Viu a Mòdena des del 1974. Va ser etiop.

Jo vaig néixer el 1966 i tinc ganes d'escriure o que algú escriu de mi: "Va ser espanyol." *

ELSENORRUC GUILLEM CIFRÉ

